

[Research Article \ Araştırma Makalesi |e-ISSN:2458-9128

5-6 Yaşındaki Çocukların Çocuk Haklarına Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

Examining the Awareness of 5-6 Years Old Children Regarding Children's Rights: A Qualitative Study

Abdullah Ensar UZUN (0000-0001-7809-4789)¹

• Geliş Tarihi: 3 Nis. 2025

• Kabul Tarihi: 25 Eyl. 2025

• Yayın Tarihi: 30 Eyl. 2025

To cite this article: Uzun, A. E. (2025). 5-6 yaşındaki çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının incelenmesi: nitel bir çalışma. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 10(2), 64-79. <https://doi.org/10.37754/ijeces.1669608>

Öz

Bu araştırma, 5-6 yaşındaki çocukların haklarına yönelik farkındalıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu, yaşları 5 ile 6 arasında değişen ve halen okul öncesi eğitimine devam eden 15'i kız, 15'i erkek olmak üzere toplam 30 çocuktan oluşmaktadır. Katılımcılardan derinlemesine bilgi toplamak için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Araştırma sürecinde, etik kurul onayı ve gerekli izinler alınarak veri toplama aşamasına geçilmiştir. Veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiş ve bulgular farklı kategorilerde gruplandırılmıştır. Bu kategoriler; hak kavramına yönelik değerlendirmeler, çocukların hakları, çocukların haklarının neler olduğu ve haklarını bilen çocuk davranışları olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçlarına göre hak kavramına yönelik değerlendirmeler kategorisinde en fazla frekansa sahip alt kategori 'özgürlük' olarak tespit edilmiştir. Çocukların hakları kategorisinde 'çocuklara özel haklar vardır' alt kategorisi, çocukların haklarının neler olduğu kategorisinde 'yaşama hakkı' alt kategorisi ve haklarını bilen çocuk davranışları kategorisinde 'kendi haklarına uygun davranırlar' alt kategorisi en yüksek frekansa sahip alt kategoriler olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 5-6 yaşındaki çocuklar, çocuk hakları, farkındalık düzeyleri

Abstract

This research was conducted to examine the awareness of 5-6 years old children regarding their rights. The study group consisted of a total of 30 children, 15 girls and 15 boys, aged between 5 and 6 and currently attending kindergarten. In order to collect in-depth information from the participants, a qualitative research method was preferred and the phenomenology design was used. In the research process, the data collection phase was started after obtaining the approval of the ethics committee and the necessary permissions. The data were collected through face-to-face interviews using semi-structured interview forms prepared by the researcher. The collected data were analyzed using the content analysis method and the findings were grouped into different categories. These categories were determined as evaluations regarding the concept of rights, children's rights, what children's rights are, and children's behaviors that know their rights. According to the analysis results, the subcategory with the highest frequency in the category of evaluations regarding the concept of rights was determined as 'freedom'. The subcategory with the highest frequency was 'children have special rights' in the category of children's rights, 'right to life' in the category of what children's rights are, and 'they act in accordance with their own rights' in the category of children's behavior who know their rights.

¹ Psikolojik Danışman, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye, aensaruzun@gmail.com

Key words: 5-6 years old children, children's rights, awareness levels.

Giriş

Bireylerin yaşamın tüm yönlerinde sağlıklı ve bütüncül bir biçimde gelişimlerini sürdürebilmeleri büyük önem taşımaktadır (Waldfoegel, 2010). Bu bağlamda, çocukların biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının eksiksiz bir şekilde karşılanması kritik bir rol oynamaktadır (Smith vd., 2015). Sosyal ihtiyaçlar arasında, çocukların yaşamları boyunca hak ve sorumluluklarına ilişkin farkındalık geliştirmeleri önemli bir yer tutmaktadır (Archard, 2012). Bu doğrultuda, çocuk haklarının çocuklar tarafından bilinmesi temel bir gereksinim olarak öne çıkmaktadır (Freeman, 2000).

Çocuk hakları, tüm çocukların doğuştan sahip olduğu; eğitim, sağlık, yaşam ve barınma gibi temel hakların yanı sıra fiziksel, psikolojik ve cinsel istismara karşı korunma hakkını içeren evrensel bir kavramdır (Freeman ve Veerman, 2021). Çocuk haklarına ilişkin yasal düzenlemeler ise Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası düzeyde güvence altına alınmıştır (Dirican, 2018).

Çocuk haklarının ulusal ve uluslararası düzeyde korunmasına yönelik çalışmalar, 20. yüzyılın başlarında başlamıştır (Fazlıoğlu, 2020). Bu bağlamda, 20 Kasım 1989 tarihi, çocuk hakları açısından bir dönüm noktasıdır. Söz konusu tarihte “Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi” kabul edilmiş ve çocuk hakları uluslararası düzeyde güvence altına alınmıştır (Özcan, 2023). Çocuk Hakları Sözleşmesi dört temel ilke üzerine inşa edilmiştir: İlk olarak çocukların en yüksek yararının gözetilmesi esastır. İkinci olarak tüm çocukların eşit koşullarda yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlayacak düzenlemelerin oluşturulması hedeflenmiştir. Üçüncü olarak çocukların toplumsal katılımının sağlanması vurgulanmıştır. Son olarak çocukların yaşama ve gelişme hakları güvence altına alınmıştır (Arts, 2014).

Bu sözleşmede, çocuklara “yaşama hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı ve görüşlerini ifade etme hakkı” tanınmıştır (Erbay, 2021). Türkiye Cumhuriyeti, “Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni 14 Eylül 1990 tarihinde” imzalayarak bu evrensel düzenlemeye taraf olmuştur (Fazlıoğlu, 2020).

Türkiye Cumhuriyeti, çocuk haklarını ayrıca 1982 Anayasası’nda koruma altına almış ve bu doğrultuda “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığı altında çocuklara yönelik çeşitli güvenceler sağlamıştır. Bu güvenceler arasında, ailenin korunması ve çocuk haklarına ilişkin düzenlemeleri içeren madde 41, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevine yönelik düzenlemeleri kapsayan madde 42, çalışma koşulları ve dinlenme haklarına ilişkin düzenlemeleri belirleyen madde 50 ve sosyal güvenlik haklarına ilişkin düzenlemeleri içeren madde 61 yer almaktadır. Ek olarak, çocukların yargılanması ve yargılama süreçlerine ilişkin hususları düzenleyen madde 141 de bu kapsamda önemli bir yere sahiptir (Özcan, 2023).

Türkiye’de çocuk haklarının korunmasına yönelik önemli bir adım, “3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. Maddesi” ile atılmıştır. Bu madde kapsamında, "Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler" başlığı altında alınması gereken çeşitli tedbirlere yer verilmiştir. Belirtilen tedbirler; “danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri ve barınma tedbiri” olarak sıralanmaktadır (Dirican, 2018). Gelişmekte olan ülkeler bağlamında özellikle Türkiye Cumhuriyeti’nde çocuk haklarına yönelik farkındalık oluşturulması önemli bir toplumsal mesele olarak değerlendirilmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014).

Çocuk hakları, çocukların yaşamlarını sürdürebilmesini, korunmasını ve bütüncül gelişimlerini destekleyen, hukuki dayanakları bulunan tüm hakları ifade etmektedir (Aykan, 2021; Dinç,

2015). Çocuklar, toplumun en savunmasız kesimini oluşturmaktadır. Gelişim dönemleri göz önüne alındığında bireysel olarak kendilerini koruma yeterliliğine sahip değildirler (Kurt, 2016). Bu nedenle çocukların temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak, yetişkinlerin temel sorumlulukları arasında yer almaktadır (Bartholet, 2020).

Bunun yanı sıra çocukların hak ve sorumluluklarını bilmelerini sağlamak onların ihtiyaçlarına yönelik temel görevlerden biridir (Liebel, 2023). Çocuk haklarına ilişkin farkındalığın öncelikle aile içinde oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca eğitim-öğretim kurumlarında, çocuk haklarının yaş gruplarına uygun şekilde yapılandırılmış bir biçimde öğretilmesi gerekmektedir (Ferguson, 2021).

Okul öncesi eğitim düzeyinde, çocukların somut işlemler döneminde bulunmaları dikkate alınarak gelişimlerine uygun şekilde çocuk hakları eğitimi verilmektedir. Ancak çocukların bu kavrama yönelik farkındalık düzeylerini bilimsel yöntemlerle inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Gültekin ve diğerleri (2016) tarafından yürütülen araştırma, ilkokul öğrencilerinin çocuk hakları farkındalığını ele almıştır. Buna karşın, okul öncesi dönemdeki çocukların bu konudaki farkındalıklarını detaylı şekilde inceleyen bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, söz konusu araştırma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurarak erken yaşta çocuk hakları farkındalığına ilişkin bilimsel bilgi birikimine katkı sağlayacaktır.

Alan yazın incelendiğinde mevcut çalışmaların daha çok çocuk hakları kapsamında ihmal ve istismardan korunma (Uğurlu ve Gülsen, 2014), çocukluk ve çocuk sosyolojisi (Güçlü, 2016), sosyal medyada çocuk hakları ihlalleri (Çimke vd., 2018), çocuk haklarına yönelik güncel yaklaşımlar (Dağ vd., 2015), ve öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşleri (Kaya, 2011) gibi konulara odaklandığı görülmektedir. Ancak okul öncesi dönemdeki çocukların çocuk hakları farkındalığını doğrudan ele alan çalışmaların yetersiz olduğu dikkati çekmektedir. Bu doğrultuda söz konusu araştırma, erken yaşta çocuk hakları farkındalığının bilimsel açıdan incelenmesini hedefleyerek literatürde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Çocuk hakları farkındalığı, bireylerin davranışlarını şekillendiren temel unsurlardan biri olup çocukların kendilerini daha güvende hissetmelerini ve sosyal çevrelerinde bilinçli hareket etmelerini desteklemektedir. Yapılan araştırmalar çocuk hakları eğitiminin bireylerin kendini ifade etme becerilerini geliştirdiğini ve sosyal ilişkilerde daha olumlu davranışlar sergilemelerine katkı sağladığını göstermektedir (Durualp vd., 2017). Bu doğrultuda araştırma soruları aracılığıyla elde edilen veriler, çocuklara yönelik eğitim programlarının içeriğinin belirlenmesinde önemli bir bilimsel kaynak işlevi görecektir. Özellikle çocukların hak farkındalığının davranış değişimleri üzerindeki etkisini analiz etmek, eğitim programlarının daha sistematik ve kapsamlı bir şekilde tasarlanmasına olanak sağlayacaktır. Böylece çocukların haklarını öğrenmeleri ve bu hakları sosyal yaşamlarında bilinçli bir şekilde kullanmaları desteklenerek toplumsal düzeyde daha güçlü bir farkındalık oluşturulması hedeflenmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular okul öncesi eğitim kurumlarında çocuk haklarının öğretilmesine yönelik mevcut yöntem ve uygulamalar hakkında geliştirici öneriler sunarak politika yapıcılar ve eğitimcilerin uygulamalarını iyileştirmelerine katkı sağlayabilir. Bu bulgular, eğitim içeriklerinin ve programlarının yapılandırılmasına yönelik somut veriler sağlayarak çocuk hakları farkındalığını artırmaya yönelik daha etkili eğitim modellerinin oluşturulmasına bilimsel temel oluşturacaktır.

Alan yazında okul öncesi eğitim kurumlarındaki çocukların haklarına yönelik farkındalık düzeylerini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu araştırma

çocuk hakları eğitimi ve eğitim uygulamaları açısından önemli bir rehber işlevi görebilir. Özellikle erken çocukluk döneminde hak farkındalığının gelişimini bilimsel yöntemlerle ele alarak eğitim programlarının yapılandırılmasına ve politika yapıcıların karar alma süreçlerine katkı sağlaması beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı, 5-6 yaş aralığındaki çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır.

1. Çocuklar, çocuk hakları kavramını nasıl algılamaktadır?
2. Çocukların, çocuk haklarının türleri konusunda bilgi düzeyi nasıldır?
3. Çocuklar, haklarını bilen bir çocuğun davranışlarını nasıl tanımlamaktadır?

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma 5-6 yaşındaki çocukların, çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma “yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama” yöntemlerini kapsamaktadır. Yıldırım ve Şimşek'e (2005) göre, “olgu ve olayların doğal ortamlarında incelenerek elde edilen sonuçların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde raporlanması” nitel süreçlerin izlenmesiyle mümkün olmaktadır.

Okul öncesi eğitimine devam eden çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıklarının daha derinlemesine incelenebilmesi amacıyla araştırmacı tarafından nitel araştırma yöntemi uygulanmasına karar verilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların çocuk haklarına ilişkin algılarını ve deneyimlerini daha ayrıntılı şekilde anlamayı sağlamaktadır.

Nitel araştırmalar bireylerin deneyimlerini, algılarını ve anlamlandırma süreçlerini derinlemesine inceleyerek sosyal olgulara dair kapsamlı bir bakış sunar. Bu bağlamda olgubilim (fenomenoloji), bireylerin belirli bir olguyu nasıl deneyimlediğini anlamaya odaklanan bir nitel araştırma yöntemidir. Olgubilim, katılımcıların yaşanmış deneyimlerini analiz ederek olgunun özünü ve bireyler üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlar (Onat Kocabıyık, 2015; Yalçın, 2022).

Bu yöntem, özellikle bireylerin belirli bir fenomenle ilgili algılarını, duygularını ve bakış açılarını anlamak için kullanılır. Olgubilim araştırmalarında katılımcıların deneyimleri detaylı bir şekilde incelenerek ortak temalar ve anlamlar belirlenir (Çapar ve Ceylan, 2022).

Çocukların kendi haklarına yönelik farkındalıkları kendileri arasında farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışma, 5-6 yaşındaki çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını derinlemesine incelemeyi amaçladığı için, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseninin kullanılması uygun bulunmuştur. Creswell'e (2018) göre bu desen bireylerin bir olguyu derinlemesine deneyimlemelerinden elde edilen bilgilerin detaylı ve kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlar. Araştırmacı, araştırmanın hedeflerine ulaşmasını sağlayacak en uygun yöntemi belirlemiş ve bu doğrultuda katılımcılardan kapsamlı ve detaylı veri elde etmeyi amaçlamıştır. Bu yöntem, araştırmanın bilimsel geçerliliğini artırmak ve çok yönlü analizlere olanak tanımak amacıyla tercih edilmiştir.

Etik Önlemler

Araştırma sürecine ilişkin gerekli tüm izinler alınmıştır. Öncelikle veri toplama aşamasında, öncelikle çocukların eğitim gördüğü kurumlar ile resmi izin süreçleri tamamlanmıştır. Ardından, araştırmaya katılacak çocukların ebeveynleri araştırma sürecinin amacı, yöntemi ve etik ilkeleri hakkında ayrıntılı şekilde bilgilendirilmiştir. Çocukların reşit olmaması nedeniyle ebeveynlerinden veli onam formları temin edilmiştir. Velilerden gerekli onaylar alındıktan

sonra çocukların kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamak adına görüşmeler onların okullarında gerçekleştirilmiştir.

“Araştırmam etik kurulu Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 06.06.2024 tarihli 2024.06 sayılı kararına göre etik kurul onayı alınmıştır”

Çalışma Grubu

Bu çalışmada çalışma grubunun belirlenmesinde hız sağlamak amacıyla “kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi” tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Çalışma grubunu oluşturmak için çalışmanın duyurusu yapılmış ve katılımcılardan beklenen nitelikler belirlenmiştir. Bu nitelikler arasında Kayseri’de ikamet etmek, Türkçe konuşup anlayabilmek, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmek ve aile izninin bulunması yer almıştır. Dışlanma kriterleri ise tipik gelişim göstermeyen çocuklar, ailesinin onayı olmayan çocuklar ve çalışmaya katılmak istemeyen çocuklar olarak belirlenmiştir.

Katılımcı grubunda, 15’i kız ve 15’i erkek olmak üzere toplam 30 birey yer almıştır. Katılımcıların yaş aralığı 5 ile 6 arasında değişmekte olup tümü halen okul öncesi eğitim kurumuna devam etmektedir. Katılımcılara ilişkin yüzdeler dağılımlar ve diğer bilgiler, Tablo 1’de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Tanımlayıcı Bulgular

Değişken	Kategori	Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kız	15	50
	Erkek	15	50
Yaş	5 Yaş	13	43.33
	6 Yaş	17	56.67
Toplam		30	100

Araştırmada kullanılan veriler üç farklı eğitim kurumundan sistematik bir şekilde toplanmıştır. Bu süreçte okulların sosyo-ekonomik yapıları ve öğrenci profilleri dikkate alınarak veri çeşitliliği sağlanmış, araştırma bulgularının genellenebilirliği artırılmıştır. Verilerin farklı kurumlarda toplanması, eğitim ortamları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları analiz etme imkânı sunarak çalışmanın kapsamını genişletmiştir.

5-6 yaşındaki çocukların araştırmaya gönüllü olarak katılımını sağlamak için etik kurallar çerçevesinde ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve onay sürecinin tamamlanması işlemi gerçekleştirilmiştir. Çocukların katılım sürecinde onların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak araştırmanın amacı ve süreci yaşlarına uygun bir şekilde açıklanmıştır. Oyun temelli etkinlikler ve etkileşimli yöntemler kullanılarak çocukların araştırmaya ilgi duymaları teşvik edilmiştir. Ayrıca çocukların kendilerini rahat hissetmeleri için güvenli ve destekleyici bir ortam sağlanmış olup katılımın tamamen gönüllülük esasına dayandığı vurgulanmıştır. Bu süreçte çocukların motivasyonlarını artırmak için onların merak ve keşfetme isteğini destekleyen pekiştirici ve yöntemler kullanılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından çalışmanın verileri “kişisel bilgi formu” ve “yarı yapılandırılmış görüşme formu” aracılığı ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı, katılımcıların “cinsiyetlerini ve yaşlarını” belirlemek amacıyla iki sorudan oluşan bir kişisel bilgi formu hazırlamıştır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmacı, bireylerin “çocuk haklarına ilişkin farkındalıklarını incelemek” amacıyla “yarı yapılandırılmış bir görüşme formu” hazırlamıştır. Bu formun hazırlanmasında, konunun derinlemesine araştırılmasını sağlamak için “konuya uygunluk, az sayıda ve amaca uygun olma, tek katmanlı olma, anlaşılır olma, açık uçlu olma, yönlendirme içermeme, özelleştirilmiş olma ve yargılayıcı olmama” kriterleri dikkate alınmıştır (Polat, 2022). Görüşme soruları bu kriterlere uygun olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

Görüşme sorularının bilimsel açıdan geçerliliğini artırmak ve araştırmanın metodolojik sağlamlığını desteklemek amacıyla okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişimi ve istatistik alanlarında uzmanlaşmış üç akademisyenden geri bildirim alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda soruların çocukların gelişimsel özelliklerine uygunluğu, ölçme ve değerlendirme açısından yeterliliği ile araştırmanın hedefleriyle uyumu değerlendirilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmış soruların son hali oluşturulmuştur.

Görüşme soruları şu şekildedir;

- ✓ Hak nedir?
- ✓ Çocukların hakları nelerdir?
- ✓ Haklarını bilen çocuklar nasıl davranır?

Veri Toplama Süreci

Araştırmacı, gönüllü katılımcıların ailelerinden ve okullarından gerekli izinleri almıştır. Okullar ile yapılan planlama doğrultusunda çocuklara randevular oluşturulmuş ve görüşmeler okullarında uygun bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süreci yalnızca araştırmacı ve katılımcıların bulunduğu yüz yüze görüşmeler şeklinde yapılmıştır. Görüşme sürecinde, çocukların, ailelerin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin izniyle ses kaydı alınmış olup, tüm ilgili taraflar kayıt işlemi konusunda bilgilendirilmiş ve gerekli onayı vermiştir. Bu uygulama, veri güvenliği ve etik ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmiş, araştırmanın güvenilirliğini ve doğruluğunu artırmayı hedeflemiştir. Her katılımcıyla bir kez görüşme yapılmış olup, görüşme süreleri 7 ila 16 dakika arasında değişmiştir (Görüşmelerin ortalama süresi 12 dakika olarak hesaplanmıştır).

Verilerin Analizi

Çocukların, çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını incelemek amacıyla, katılımcılardan elde edilen verilerin anlamını ortaya koymak ve veri setinin temsil ettiği kavramlara açıklık getirmek için “içerik analizi süreci” izlenmiştir. Bu süreç “rutin ve pratik uygulamalardaki yapıları keşfetmek ve tanımlamak için” kullanılır. Yorumlayıcı bir felsefeye dayanan içerik analizi, veri setinin yüzeysel ve ayrıntılı analizini birleştirir. Amaç verileri tanımlayarak betimleyerek veya karşılaştırarak ortak kategoriler üretmektir (Flick, 2013). Bu çalışmada analiz süreci ham verilerin hacmini azaltarak katılımcılar tarafından daha fazla vurgulanan örüntüleri belirlemeyi ve verilerden anlam çıkararak araştırılan konuya ilişkin temalar ve alt temalar oluşturmak hedeflenmiştir (Miles ve Huberman, 2016; Patton, 2014).

Nitel veri analizleri MAXQDA 24 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcıların deneyimlerini aktaran ve bu deneyimlerin toplumdaki farklı söylemleri nasıl etkilediğini inceleyen bir yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır (Braun &

Clarke, 2006). İçerik analizi belirli bir konuyu, temayı veya anlamı incelemek amacıyla metinlerin, konuşmaların, görüntülerin veya diğer iletişim biçimlerinin sistematik bir şekilde incelenmesini içeren nitel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem veri setlerinde tekrar eden temaları, kalıpları ve anlamları keşfetmeye yardımcı olur (Krippendorff, 2004).

Araştırmada geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla çeşitli önlemler alınmıştır. İlk olarak araştırma süreci (veri toplama, verilerin analizi ve raporlama) katılımcılara yaş gruplarına uygun olarak ayrıntılı olarak açıklanarak araştırmanın şeffaflığı sağlanmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kaydına alınmış ve bu şekilde araştırmacının görüşme sırasında aldığı notlar katılımcıların ifadeleriyle karşılaştırılarak bulguların doğrulanması sağlanmış ve güvenilirlik artırılmıştır. Ayrıca, araştırma sorularının oluşturulması, görüşmelerin yapılması ve raporlaştırma aşamalarında nitel analiz alanında uzmanların, öğretmenlerin ve akademisyenin değerlendirmesi sağlanarak araştırmanın geçerliliğine ve güvenilirliğine katkı sağlanmıştır (Patton, 2014).

Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalıklarını incelemek amacıyla gerçekleştirilen nitel araştırmanın bulguları bu bölümde sunulmaktadır. Veri analizi sürecinde katılımcıların nitel görüşme sırasında sorulara verdikleri yanıtlar doğrudan kullanılmıştır. Çalışma grubunda yer alan bireylerin kimlik bilgilerinin gizliliğini sağlamak amacıyla 'Kişi 1' gibi kodlamalar kullanılmıştır.

Tablo 2: Hak Kavramı Kategorisine Ait Tanımlayıcı Bulgular

Kategori	Alt Kategori	Frekans (N)
Hak Kavramına Yönelik Değerlendirmeler	Özgürlük	18
	Yaşama İmkânı Sağlamak	13
	İnsanlara Özel Olan Haklar	9
	Yasak Olmayan Şeyler	7

Çalışma grubunda yer alan bireylere “görüşme sırasında araştırmacı tarafından yöneltilen Hak nedir?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların 18 tanesi özgürlüğü ifade ettiğini, 13 tanesi yaşama imkânı sağladığını, 9 tanesi çocukların ihtiyacı olan şeyler olduğunu, 7 tanesi çocuklara yasak olmayan şeyler olduğunu ifade etmiştir.

Yukarıda belirtilen alt kategorilere ilişkin, çalışma grubunda yer alan bireylerin ifade ettikleri örnek cümleler Tablo 3'te araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 3: Katılımcıların Hak Kavramına Yönelik Olarak İfade Ettiği Örnek Cümleler

Katılımcı Kodu	Hak Kavramına İlişkin Alt Kategoriler	Örnek Cümle
Kişi 12	Özgürlük	Devletin özgürlüğümüzü sağlamak için yaptığı şeyler.
Kişi 14	Yaşama İmkânı Sağlamak	İnsanın yaşayabilmesi için gerekli olan kurallar.
Kişi 6	İnsanlara Özel Olan Haklar	İnsanları korumak için yapılması gereken görevler.
Kişi 24	Yasak Olmayan Şeyler	Yasaklanmayan, yapabileceğimiz her şey.

Çalışma grubunda yer alan bireylere görüşme sırasında araştırmacı tarafından yöneltilen “Çocukların hakları var mıdır?” sorunlarına katılımcıların verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda katılımcıların tümü var olduğunu belirten yanıtlar vermiştir. İfadeler farklılaşmadığı için ayrı bir tabloda sunulmamıştır. Çocukların hakları var mıdır? Sorularına yönelik verilen yanıtlara örnek cümleler “çocukların özel hakları vardır” ve “evet, çocukların hakları vardır” şeklinde benzer cümlelerde çocuklar tarafından ifade edilmiştir.

Çalışma grubunda yer alan bireylere görüşme sırasında araştırmacı tarafından yöneltilen “Çocukların hakları nelerdir?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplar içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Çocukların haklarının neler olduğu kategorisine ilişkin ulaşılan sonuçlar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Çocukların Hakları Kategorisine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

Kategori	Alt Kategori	Frekans (N)
Çocukların Hakları	Yaşama Hakkı	22
	Oyun Oynama Hakkı	16
	Okula Gitme Hakkı	11
	Yemek Yeme hakkı	8
	Özgürlük Hakkı	6
	Dinlenme Hakkı	5

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların 22 tanesi yaşama hakkı, 16 tanesi oyun oynama hakkı, 11 tanesi okula gelme hakkı, 8 tanesi yemek yeme hakkı, 6 tanesi özgürlük hakkı, 5 tanesi dinlenme hakkı yanıtını vermişlerdir.

Çocukların hakları kategorisinde ilişkin örnek cümleler Tablo 5’de araştırmacı tarafından detaylı olarak belirtilmiştir.

Tablo 5: Çocuk Haklarının Neler Oluşuna İlişkin Katılımcıların İfade Ettiği Örnek Cümleler

Katılımcı Kodu	Çocukların Hakları Neler İlişkin Alt Kategoriler	Olduğu Kategorisine	Örnek Cümle
Kişi 22	Yaşama Hakkı		Çocukların yaşama hakları vardır.
Kişi 16	Oyun Oynama Hakkı		Oyun oynamak her çocuğun hakkıdır.
Kişi 30	Okula Gitme Hakkı		Okula gitmek istiyorum. Benim okula gitme hakkım var.
Kişi 4	Yemek Yeme hakkı		Acıktığımda yemek yeme hakkım var.
Kişi 25	Özgürlük Hakkı		Özgür olma hakkım var.
Kişi 19	Dinlenme Hakkı		Oyun oynarken yorulduğumda dinlenme hakkım var.

Katılımcılara yöneltilen ‘‘Haklarını bilen çocuklar nasıl davranır?’’ sorularına katılımcıların verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Ulaşılan sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Haklarını Bilen Çocuk Davranışları Kategorisinde Tanımlayıcı Bulgular

Kategori	Alt Kategori	Frekans (N)
Haklarını Bilen Çocukların Davranışları	Kendi Haklarına Uygun Davranır	17
	Sorumluluklarını Bilir	12
	Saygılı Olur	9

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların haklarını bilen çocukların nasıl davranacağına verdiği yanıtlar görölmektedir. Buna göre katılımcılardan 17 kişi kendi haklarına uygun davranır, 12 kişi sorumluluklarını bilir, 9 kişi saygılı olur cevaplarını vermiştir.

Haklarını bilen çocuklar nasıl davranır? Sorusunun yanıtlarına ilişkin örnek cümleler Tablo 7’de araştırmacı tarafından belirtilmiştir.

Tablo 7: Haklarını Bilen Çocukların Davranışları Kategorisinde Çocukların İfade Ettiği Örnek Cümleler

Katılımcı Kodu	Haklarını Bilen Çocuklar Nasıl Davranır Kategorisine İlişkin Alt Kategoriler	Örnek Cümle
Kişi 7	Kendi Haklarına Uygun Davranır	Okula gitme hakkı olduğu için okula gider.
Kişi 18	Sorumluluklarını Bilir	Oyun oynama kurallarına uyar.
Kişi 24	Saygılı Olur	Okulda öğretmenlerini üzmez ve onların sözünü dinler.

Tablo 7’de Haklarını Bilen Çocuklar Nasıl Davranır kategorisine ilişkin katılımcıların ifade ettiği örnek cümleler paylaşılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada elde edilen bulgular, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeylerini anlamlandırmada önemli ipuçları sunmakta ve bu bulguların mevcut literatürle ilişkisini ortaya koyarak gelecekteki eğitim programlarına yönelik önerilere temel teşkil etmektedir.

"Bu araştırmada yapılan analizler sonucunda, hak kavramına yönelik değerlendirmeler; özgürlük, yaşama imkânı sağlama, insanlara özgü haklar ve yasak olmayan şeyler olarak dört alt kategoriye ayrılmıştır. Khoury Kassabri ve diğerleri, (2006) çalışmalarında, üç farklı etnik gruba (Yahudi, İsrail’de yaşayan Filistinli ve Filistin’de yaşayan Filistinli) mensup ergenlerin çocuk haklarına yaklaşımları incelenmiştir. Araştırmanın bulguları, bu çalışmadaki gibi, katılımcıların hak kavramını özgürlük ve yaşama hakkı bağlamında değerlendirdiğini ortaya koymuştur. Çalışma gruplarının farklı olmasına rağmen, her iki çalışmanın bulgularında benzerlikler gözlemlenmiştir. Kor’un (2013) okul öncesi öğretmenlerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerini incelediği araştırmada, öğretmenlerin çocukların yaşama haklarına vurgu

yaptıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde, bu çalışmada da çocukların hak kavramına ilişkin değerlendirmelerinde yaşama hakkının ön plana çıktığı görülmüştür. Öğretmenlerin ve öğrencilerin hak kavramına yönelik benzer vurgular yapmaları, bu alanın önemini göstermektedir. Bilir Seyhan ve Arslan Cansever'in (2015) çalışmasında, okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik çocuk hakları temalı pano uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları, bu çalışmada olduğu gibi, okul öncesine devam eden çocukların özgürlük hakkına dikkat çektiklerini göstermektedir. Ayrıca Dağ vd. (2015) çocuk haklarına dair sözleşmede hayatta kalma hakkını vurguladıkları çalışması, bu araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların yaşama hakkına yaptıkları vurgular, her iki çalışma açısından dikkat çekicidir.

Bu çalışmada, çocukların hakları kategorisinde 'yaşama hakkı', 'oyun oynama hakkı', 'okula gelme hakkı', 'yemek yeme hakkı', 'özgürlük hakkı' ve 'dinlenme hakkı' olmak üzere alt kategoriler tespit edilmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar incelendiğinde, Covell ve Howe (1999) çalışmasında çocukların özellikle oyun oynama ve eğitim haklarına vurgu yaptığı görülmüştür. Benzer şekilde, bu çalışmada da çocuklar oyun oynama ve yaşama hakkını sıklıkla dile getirmiştir. Ersoy'un (2011) araştırmasında ve Kaya'nın (2011) öğretmen adaylarına yönelik gerçekleştirdiği çalışmada ise öğretmen adaylarının, bu çalışmada olduğu gibi, özellikle yaşama hakkını vurguladıkları bulunmuştur. Yaş gruplarının farklı olmasına rağmen, öğretmen adayları ile okul öncesi dönemde olan çocukların yaşama hakkını ön plana çıkarmaları, temel insani değerlerin önemini altını çizmektedir. Gültekin ve arkadaşlarının (2016) araştırmasında, ilkokul öğrencilerinin eğitim hakkı ve oyun-eğlenme hakkına vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu çalışmada ise okul öncesi dönemde olan çocukların daha çok yaşama ve oyun oynama haklarını önceliklendirdikleri tespit edilmiştir. Bu farklılaşmanın, her iki çalışmanın farklı çalışma grupları ve farklı yıllarda gerçekleştirilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, haklarını bilen çocukların davranışlarının 'kendi haklarına uygun davranma', 'sorumluluklarını bilme' ve 'saygılı olma' alt kategorilerinde toplandığı görülmüştür. Neslitürk ve Ersoy'un (2007) okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk haklarının öğretimine ilişkin görüşlerini incelediği çalışmada, öğretmen adayları, çocukların haklarını öğrenme sürecinde öğrendiklerine uygun davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın bulguları, Neslitürk ve Ersoy'un (2007) çalışmasıyla uyumlu olup, okul öncesi dönemde olan çocukların da haklarını bilen çocukların bu haklara uygun davranışlar sergilediğini ortaya koymaktadır. D. Ruck ve arkadaşlarının (1998) 8-16 yaş aralığındaki bireylerin kendi haklarına ilişkin bilgi düzeylerini ve bu hakları kendi yaşamlarına nasıl uyguladıklarını incelediği çalışmada, haklarını bilen bireylerin bu bilgiyi kendi yaşamlarında uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde, bu çalışmada da haklarını bilen çocukların kendi haklarına uygun davranışlar sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Her iki araştırma, çocukların hak bilgisiyle davranışlarını şekillendirme sürecine dair önemli bulgular sunmaktadır.

Bu araştırma, 5-6 yaş grubu çocukların hak kavramına yönelik değerlendirmeleri, çocuk haklarına ilişkin algıları ve haklarını bilen çocuk davranışlarına dair sunduğu detaylı bulgularla çocuk hakları alanındaki mevcut literatüre önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikle "özgürlük" kavramının hak algısındaki merkezi konumu, "çocuklara özel hakların varlığı"na dair inanç, "yaşama hakkının" önceliği ve "kendi haklarına uygun davranma" eğilimi gibi frekans analiziyle ortaya konulan alt kategoriler, bu yaş grubunun haklara dair bilişsel yapılanmasını derinlemesine anlamamıza olanak tanımaktadır.

Elde edilen bu özgün veriler, yalnızca teorik bir katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda okul öncesi eğitim programlarının çocuk hakları eğitimini daha etkin bir şekilde entegre etmesi için somut ve kanıta dayalı öneriler sunmaktadır. Zira çocukların haklara ilişkin erken yaşta

geliştirdikleri farkındalık, onların gelecekte daha bilinçli ve haklarına sahip çıkan bireyler olmaları açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, çalışma bulguları, çocuk hakları eğitimine yönelik pedagojik yaklaşımların geliştirilmesinde yeni ufuklar açma potansiyeli taşımaktadır.

Öneriler

Çalışmanın nitel araştırma yöntemiyle yürütülmesi, derinlemesine ve bağlamsal veri sağlamasına olanak tanımaktadır. Ancak, elde edilen bulguların daha geniş örneklem üzerinde sınanarak genellenebilirliğinin artırılması amacıyla nicel araştırmaların yürütülmesi önerilmektedir. Bu tür çalışmalar, çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeylerini daha kapsamlı ve istatistiksel olarak farklı araştırma yöntemleri ile desteklenmiş sonuçları ortaya koyabilir. Ayrıca yalnızca okul öncesi dönem çocuklarıyla sınırlı kalmayan araştırmaların yürütülmesi, farklı yaş gruplarının çocuk hakları farkındalığını gelişimsel süreçler boyunca nasıl algıladığını inceleme fırsatı sunacaktır. Nitel araştırmaların sunduğu derinlik ile nicel yöntemlerin sağladığı geniş ölçekli analizleri birleştiren karma yöntem tasarımları, çocuk hakları farkındalığının daha bütünsel bir çerçevede ele alınmasını sağlayarak çok yönlü bulgular sunabilir.

Okul öncesi dönemde çocuk hakları eğitim programlarının geliştirilmesi ve bu programların etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik deneysel araştırmalar gerçekleştirilebilir. Bu tür çalışmaların tasarımında, mevcut araştırmada elde edilen nitel verilerden yararlanılarak program içerikleri daha sistematik ve etkili bir şekilde oluşturulabilir. Nitel bulgular, çocukların hak algılarını, davranış değişimlerini ve eğitim süreçlerine olan etkilerini detaylı şekilde analiz etmeye olanak tanıyarak, deneysel çalışmaların metodolojik temelini güçlendirebilir.

Çocuk hakları farkındalığı çerçevesinde farklı kültürel bağlamlarda yürütülen araştırmaların karşılaştırmalı analizi toplumsal yapıların çocuk hakları üzerindeki etkisini anlamaya katkı sağlayabilir. Aynı araştırma sorularının sosyal ve kültürel açıdan farklı toplumlarda uygulanması çocukların hak kavramını nasıl algıladıklarını ve bu algının kültürel değişkenler doğrultusunda nasıl şekillendiğini ortaya koyabilir. Bu tür çalışmalar çocuk hakları eğitimine yönelik politikaların farklı sosyal bağlamlarda nasıl geliştirilebileceğine dair önemli bilgiler sunarak kültürel farklılıkların çocukların hak algısındaki rolünü değerlendirmeye olanak tanır.

Sınırlılıklar

Araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle, okul öncesi çocukların ifade becerilerinin gelişimsel düzeyleri nedeniyle sınırlı olması, farkındalık düzeylerini tam olarak yansıtamalarına ve veri kalitesinin etkilenmesine neden olabilir. Ayrıca, araştırmanın yürütüldüğü sosyal ve kültürel bağlam, çocuk haklarına yönelik farkındalık üzerinde belirleyici bir rol oynadığından, elde edilen sonuçların farklı kültürel ve sosyal bağlamlara doğrudan genellenebilirliği sınırlıdır.

Çalışma grubunun büyüklüğünün kısıtlı olması, araştırma bulgularının daha geniş bir popülasyona genellenmesini zorlaştırabilir. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanılması, derinlemesine bilgi sağlamasına rağmen, veri analizi sürecinin araştırmacının yorumlarına bağlı olması subjektiflik riski taşıyabilir. Ayrıca, araştırmanın belirli bir zaman diliminde yürütülmesi, çocuk hakları farkındalığındaki değişimlerin uzun vadeli olarak incelenmesini sınırlandırmaktadır.

Son olarak, çalışmanın belirli bir sosyal ve kültürel bağlamda gerçekleştirilmiş olması, farklı kültürel gruplardaki çocukların hak kavramını nasıl algıladıklarına dair kesin çıkarımlar yapmayı zorlandırmaktadır. Bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak, gelecekte farklı yaş

gruplarını ve kültürel bağlamları kapsayan daha geniş ölçekli çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma, 5-6 yaşındaki çocukların çocuk haklarına yönelik görüşlerini inceleyerek elde edilen bulgular raporlamış, literatürdeki araştırmalar ile karşılaştırarak alana katkı sağlanmış, gelecekte yapılacak araştırmalar için öneriler sunulmuş ve çalışmanın sınırlılıkları tartışmıştır. Çocuk hakları eğitiminin erken yaşlarda desteklenmesi gerektiğini vurgulayan bu araştırma, çocukların haklarını anlamalarına yönelik uygulamaların geliştirilmesine ışık tutabilecek önemli sonuçlar ortaya koymaktadır.

Yayın Etiği

Araştırma için maddi destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Archard, D. (2012). Children's rights. In *Handbook of human rights* (pp. 324-332). Routledge.
- Arts, K. (2014). Twenty-five years of the United Nations Convention on the Rights of the Child: Achievements and challenges. *Netherlands International Law Review*, 61(3), 267-303. <https://www.cambridge.org/core/journals/netherlands-international-law-review/article/abs/>
- Bartholet, E. (2020). Homeschooling: Parent rights absolutism vs. child rights to education & protection. *Ariz. L. Rev.*, 62, 1.
- Bilir Seyhan, G. ve Arslan Cansever, B. (2015). Okulöncesi Dönem Çocukları İçin Hazırlanmış “Çocuk Hakları” Temalı Pano Uygulamaları (Pilot Çalışma). *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 345-354.
- Creswell, J. W. (2016). Reflections on the MMIRA the future of mixed methods task force report. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(3), 215-219. <https://doi.org/10.1177/1558689816650298>
- Covell, K., ve Howe, R. B. (1999). The impact of children's rights education: A Canadian study. *Int'l J. Child. Rts.*, 7, 171.
- Çapar, M. C., ve Ceylan, M. (2022). Durum çalışması ve olgubilim desenlerinin karşılaştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 295-312. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227359>
- Çimke, S., Gürkan, D. Y., ve Polat, S. (2018). Sosyal medyada çocuk hakkı ihlali: *Sharenting*. *Güncel Pediatri*, 16(2), 261-267.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., & Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5. <https://doi.org/10.17826/cutf.02147>
- Dirican, R. (2018). Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/607131>
- Durualp, E., Kadan, G., ve Durualp, E. (2017). Çocukların Gözüyle Çocuk Hakları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 29-54. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss/issue/41447/506039>
- Erbay, E. (2021). *Çocuk hakları* (Vol. 6). Yeni İnsan Yayınevi.
- Ersoy, A. F. (2011). “İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Haklarına İlişkin Algıları.” *İlköğretim Online*, 10(1): 20-39. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ilkonline/issue/8593/106844>

- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan "çocuk hakları" konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Ferguson, L. (2021). Vulnerable children's right to education, school exclusion, and pandemic law-making. *Emotional and behavioural difficulties*, 26(1), 101-115. <https://doi.org/10.1080/13632752.2021.1913351>
- Flick, U. (2013). *Mapping the field*. In U. Flick (Ed.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis*. Los Angeles, Sage.
- Freeman, M., ve Veerman, P. E. (Eds.). (2021). *The ideologies of children's rights* (Vol. 23). BRILL.
- Friedman, M. (2000). The future of children's rights. *Children & Society*, 14(4), 277-293.
- Gültekin, M., Bayır, Ö. G., & Balbağ, N. L. (2016). Haklarımız var: çocukların gözünden çocuk hakları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(24), 971-1005.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*, (10zel), 1-22.
- Kaya, S. Ö. (2011). *Öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.
- Khoury-Kassabri, M., Haj-Yahia, M. M. ve Ben-Arieh, A. (2006). "Adolescents' Approach Toward Children Rights: Comparison Between Jewish and Palestinian Children From Israel and The Palestinian Authority." *Children and Youth Services Review*, 28(9): 1060-1073. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2005.10.011>
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: Bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200424>
- Kor, K. (2013). Okulöncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale.
- Kurt, S. L. (2015). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36), 99-127. <https://doi.org/10.21560/spcd.28915>
- Liebel, M. (2023). Children's rights from below. In *Childhoods of the Global South* (pp. 23-24). Policy Press.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2016). *Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi* (S. Akbaba Altun & A. Ersoy, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi
- Neslitürk, S. ve Ersoy, A. F. (2007). "Okulöncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarının Öğretimine İlişkin Görüşleri." *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2): 245-257. <https://dergipark.org.tr/en/pub/eku/issue/5446/73913>
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, A. (2022). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227335>
- Ruck, M. D., Keating, D. P., Abramovitch, R. ve Koege, C. J. (1998). "Adolescents' and Children's Knowledge about Rights: Some Evidence for How Young People View Rights in Their Own Lives." *Journal of Adolescence*, 21: 275-289. <https://doi.org/10.1006/jado.1998.0153>
- Smith, P. K., Cowie, H., ve Blades, M. (2015). *Understanding children's development*. John Wiley & Sons.

5-6 Yaşındaki Çocukların Çocuk Haklarına Yönelik Farkındalıklarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

- Özcan, G. (2023). Çocuk hakları ihlali ve çocuk istismarı açısından çocuk YouTube kanalları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 64-72. <https://dergipark.org.tr/en/pub/dicod/issue/76595/1269143>
- Uğurlu, Z. ve Gülşen, İ. A. (2014). Çocuk hakları ve hukuki bağlamda çocuğun ihmal ve istismardan korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24. <https://doi.org/10.20860/ijoses.40982>
- Waldfogel, J. (2010). *What children need*. Harvard University Press.
- Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Exedended Abstract

Introduction

Children's rights are the inherent rights of all children in the world, legally or morally; education, health, living, housing; It is a universal concept used to define all rights, such as protection against physical, psychological or sexual exploitation. Raising awareness about children's rights is an important issue in developing countries such as the Republic of Turkey.

Efforts to protect the rights of children both nationally and internationally began in the 1900s. On November 20, 1989, the United Nations Convention on the Rights of the Child protected children's rights. The convention on children's rights was created on 4 basic principles. The first of these is that it is designed to be in the best interest of the child, to create conditions that will enable children to live equally, to ensure general participation and to continue their survival and development. In the convention on children's rights, children are granted the right to life, the right to development, the right to protection, the right to participate and the right to express their opinions. The Convention on the Rights of the Child was signed by the Republic of Turkey on September 14, 1990.

Children are the most vulnerable members of society. They do not have the competence to protect themselves individually due to their developmental period. It is the basic duty of adults to meet the basic vital needs of children. Their main duty to meet the needs of children is to ensure that children know their rights and responsibilities.

In pre-school education, children's rights education is given in accordance with their developmental periods, taking into account that they are in the concrete operational period. However, children's awareness of this concept is not measured by scientific methods. When the literature is examined, there are a limited number of studies in the literature that will reveal the awareness of children studying in pre-school institutions, which are responsible for teaching children's rights. Taking this deficiency in the literature into consideration, the researcher aimed to examine in depth the awareness of children attending pre-school education institutions regarding children's rights.

Method

In order to examine the awareness of children attending pre-school education about their rights, the researcher decided to use qualitative research methods.

It has become clear that in order to determine the self-awareness of the individuals included in the research regarding children's rights, the researcher should examine the awareness of the individuals in the sample group in detail and in depth. In this context, the "phenomenology" pattern was used by the researcher.

The researcher identified a category that was close and easy to access.

The data of the study were collected by the researcher through a personal information form and a semi-structured interview form. Information about the participants' age, gender and education level was obtained from the personal information form. In the semi-structured interview form, questions such as what the concept of rights is, whether children have rights, what children's rights are, and how children who know their rights will behave were asked.

Necessary permissions were obtained from the volunteer participants' families and schools by the researcher. As a result of planning with the school, appointments were made for students. The students were met on the day of the appointment in an environment suitable for the meeting. Interviews were conducted privately and face to face with the researcher and participants.

The data of the research was analyzed using the qualitative data analysis method. Qualitative data analysis was conducted by following a classification and interpretation process in order to produce meaning about the data and develop explanations about what is represented in the data set for the purpose of examining the awareness of the studied kindergarten students towards children's rights.

Results and Discussion

Within the scope of the research, a total of 30 students, 15 male and 15 female, were reached. It was determined that the participants were between the ages of 5 and 6. Kindergarten constituted the educational level of the students in the research.

As a result of the analyzes made by the researcher, in the evaluations variable regarding the concept of rights; The categories were determined as freedom, enabling life, rights specific to people, and things that are not prohibited. In the variable "Do children have rights?", the categories "yes" and "yes" were determined, respectively. What are the rights of children? In the variable, the right to live, the right to play, the right to come to school, the right to eat, the right to freedom and the right to rest were determined. It has been observed that the categories "Students act in accordance with their rights, know their responsibilities and are respectful" emerged regarding the variable "How do children who know their rights behave?"

Conclusion and Recommendations

Taking into account the research results, the awareness of the individuals in the sample group regarding children's rights was examined. It was determined that students' evaluations of the concept of children's rights were similar to the definition of the concept of children's rights.

It has been observed that the training provided especially in pre-school education institutions has helped our students reach sufficient cognitive maturity regarding children's rights. Group guidance activities, classroom guidance activities, and drama studies can be implemented by teachers and school psychological counselors so that children can transform what they know into behavior, that is, to protect children's rights and respect the rights of others.

This research was conducted to examine kindergarten students' awareness of children's rights. Taking into account the findings obtained, a measurement tool can be developed or adapted to enable quantitative research on children's rights. As a result, generalizable quantitative data about larger groups can be obtained. As a result of quantitative research, the relationship between children's rights and different variables can also be examined.

The research has several limitations. One of these is the sample group. This study is limited to 30 kindergarten students. This study was carried out only in Kayseri province. This is another limitation of the research.